

Tudáshálózatok és „harmadik generációs” felsőoktatási intézmények

Dr. Dinya László
egyetemi tanár
Károly Róbert Főiskola - Gyöngyös

Bevezetés

Az utóbbi években elfogadottá vált a „harmadik generációs egyetem” fogalma, amely (leegyszerűsítve) az oktatás – kutatás – üzlet szintézisét jelenti. Ugyanakkor a tudásgazdaság (és tudástársadalom) keretei között a felsőoktatási intézményeknek egyre inkább tudásszolgáltató vállalként kell funkcionálniuk és alapvetően megváltozott versenyfeltételek mellett. A szituáció nagyjából így jellemezhető: „eddig azt oktattuk és kutattuk, amihez értettünk – ezután ahhoz kell értenünk, amit oktatni és kutatni kell!” Miután pedig a hálózati gazdaság (és hálózati társadalom) korszakát is éljük, az intézmények versenyképessége nagymértékben hálózati kompetenciáikon múlik. Az intézményi menedzsment feladata ennek a paradigmaváltásnak a sikeres levezénylése, miközben soha nem látott gazdasági nehézségek szűkítik a mozgásteret.

Hálózatok és tudásszolgáltatók

A gazdaság működésének módját meghatározó tényezők bonyolult rendszeréből egy adott időszakban kiemelkedő fontosságúnak ítélt tényező alapján szokás egy-egy történeti fázist jellemezni – így jelent meg az utóbbi évtizedekben az információgazdaság, majd a hálózati gazdaság, az új gazdaság, és mostanában a tudásgazdaság fogalma. Gyakran ezeket a fogalmakat szinonimaként is használják, pedig nem ugyanazt jelentik, „csak” ugyanannak a gazdaságnak egy-egy lényeges vonását. Számos kísérlet történt tartalmi tisztázásukra, érdemes ezért az alábbi definíciókat használhatónak tekinteni:¹

- *Információgazdaság*: olyan szektorok összességét jelenti, amelyekben elsősorban az információ előállítása, kezelése, feldolgozása, tárolása és továbbítása teremt értéket, illetve adható el a piacon.
- *Hálózati gazdaság*: a hálózatba kapcsolt szereplők közötti összeköttetés, illetve a szereplők elérhetősége a fő értékteremtő tényező, mégpedig a hálózat nagyságának a függvényében növekvő mértékben.
- *Új gazdaság*: olyan gazdaságműködési modell, ahol a piaci koordináció szokásos jellemzőiben alapvető változásokat feltételezünk. E változások szükséges, de nem elégséges feltételének tekinthetjük a gazdasági szereplők hálózatos szerveződését, valamint azt, hogy az információ árucikké, egyúttal pedig versenyképességi tényezővé válik. Tehát az új gazdaság lényegében az információ- és a hálózati gazdaság új minőséget eredményező együttese.
- *Tudásgazdaság*: célszerű megkülönböztetni a *tudásvezérelt gazdaságot* és a *tudásgazdaságot*. A tudásvezérelt gazdaságban a tudás létrehozása és felhasználása játssza a meghatározó szerepet a gazdasági tevékenység minden metszetében, valamennyi tudástípus hatékonyabb felhasználásával. A tudásgazdaság pedig a termékekhez és szolgáltatásokhoz kapcsolt tudáson, kreativitáson és az innováció kulcsszerepén alapuló exportorientált gazdaság. Napjaink globális gazdaságában ez az értékteremtés alapja. Az

¹ Dinya László (2008): Tudáshálózatok és marketing (Marketing Oktatók Klubjának XIV. Országos Konferenciája, Budapest- BCE, 2008. aug. 28-29., in: konferencia kiadványa ISBN 978-963-87229-3-0, p. 1-13.)

innovátorok intelligenciával helyettesítik a nyersanyagokat és az energiát, a növekedés pedig az innováción, és nem a tömegtermelésen és tömegfogyasztáson keresztül valósul meg.

Eltérően a korábbi (gazdaság)fejlődési periódusoktól ezúttal úgy tűnik, a felsorolt jelenségek nem egymást váltják, hanem gyakorlatilag egymásra torlódva egyidejűleg érvényesülnek, és még ötvöződnek abból a paradigmaváltásból származó kihíváskomplexummal, amit *fenntartható fejlődésnek* neveznek. A fenntartható fejlődés megvalósulásának szükséges (de nem elégséges) feltétele a fenntartható gazdaság. A *fenntartható gazdaságot* olyan döntések, politikák és működés jellemzik, amelyek ösztönzik a szereplőket, hogy kevesebbrel többet érjenek el a források és beruházások jobb kihasználása, a stabilitás és a verseny előtérbe helyezése, a képességek fejlesztése terén és respektálják a társadalmi érdekeket. A fenntartható gazdaság magába foglalja a gazdasági stabilitást és versenyképességet, a foglalkoztatást és a képzést, az egészséges környezetet és a környezet védelmét biztosító működést. A fenntartható gazdasághoz kapcsolódó részterületek a fenntartható gazdasági növekedés, az innovatív és tudás-alapú gazdaság, az egzisztenciális biztonság és stabil foglalkoztatás éppúgy, mint a „szénmentes” gazdaság.

Miután mindezek a tényezők és jelenségek egymással összefonódva, egyidejűleg jellemzik a ma – és még inkább a belátható jövő – gazdaságát, talán nem hibázunk, ha úgy tekintjük, mintha a *SKIN-gazdaságban ténykednénk, vagyis a „Sustainable – Knowledge – Information – Network economy” (Fenntartható – Tudás – Információ – Hálózati gazdaság)* komplex egyidejű kihívásaira kell(ene) megtalálnunk a helyes válaszokat.²

Tudáshálózatok

A tudásalapú hálózati gazdaságban kiemelkedő szerepe van – a jövőben még inkább az lesz – a tudáshálózatoknak. Már az *egyszerű gazdasági hálózat* is jóval többet jelent a szokásos munkamegosztásnál, a szállítókat és vevőket magába foglaló piaci kapcsolatrendszerénél: ez a klasszikus szereplőket teljesen újszerű módon egyesítő, új minőséget képviselő *konfiguráció*. Számosan vitatják, hogy a hálózat új szervezeti forma lenne a következők miatt:

- amíg a szervezet rendelkezik határozott struktúrával és hierarchiával, addig a hálózatra ez nem érvényes (nyitott, tagjainak száma és kapcsolatrendszere dinamikusan változó)
- a szervezetnek van többnyire legitim vezetése, központja, addig a hálózathoz ez nem mindig egyértelmű (különösen igaz ez az önszerveződő hálózatokra)
- a szervezet valamilyen meghatározott jogi formát ölt, de a hálózatra ez sem jellemző minden esetben (az együttműködés játékszabályaiban is gyakran keverednek a formális-informális elemek)

Egyesektől az sem áll távol, hogy a klasszikus szervezettel szemben „antiszervezetként” fogják fel a hálózatot³, és véleményünk szerint helytálló lehet (mert eléggé kifejezi a lényegét) az általunk javasolt „*just-in-time szervezet*” kifejezés is⁴. E megkülönböztető sajátosságok miatt célszerűbb a gazdasági hálózatokat a tagjai egyedi célkitűzéseinek megvalósítását szolgáló szervezetközi kapcsolatrendszert tartalmazó *szerveződésnek* tekinteni. Ennek *meghatározó elemei* a következők:

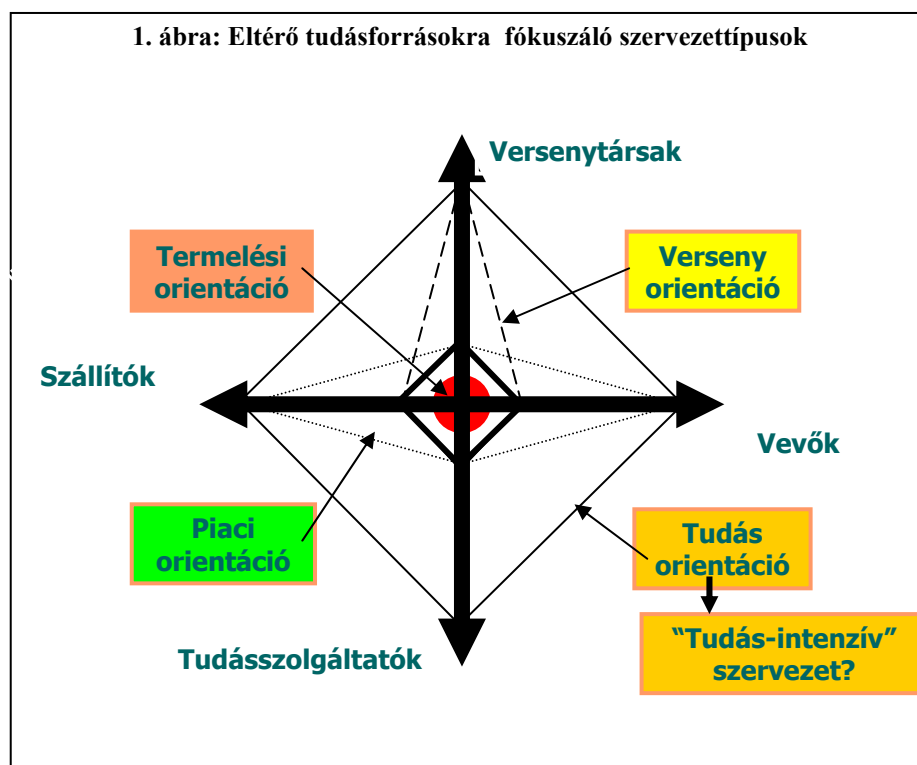
² Dinya László (2008): Tudáshálózatok és marketing (Marketing Oktatók Klubjának XIV. Országos Konferenciája, Budapest- BCE, 2008. aug. 28-29., in: konferencia kiadványa ISBN 978-963-87229-3-0, p. 1-13.)

³ Szabó, K. (1999): Hálózatok hiperversenyben (Vezetéstudomány, 1999./1. sz., p. 15-25.)

⁴ Dinya, L. – Domán, Sz. (2001): Managerial Challenges in the Network-Economy (in: „International Scientific Days 2001”, Slovenska Pol’nohospodarska Univerzita, Nitra, 2001., Vol. 1., p. 148-151.)

- a hálózat tagjai viszonylagos autonómiával rendelkező, önálló szervezetek
- a hálózat egésze racionális célrendszernek alávetve működik, és eredménye a tagok között megoszlik
- a hálózat tagjai között tartós, kölcsönös, ismétlődő kapcsolat létezik, és az együttműködés minden szereplő számára előnyösebb, mint a „dezertálás”
- a hálózat komplex, nyitott, dinamikusan változó szerveződés

Tudáshálózatok esetében ez természetesen ugyanígy értelmezhető. Mivel a globalizálódó verseny miatt tudatosan hálózatokba tömörülő gazdasági szereplők versenyképessége egyre nyilvánvalóbban a tudáson alapul, ez pedig az információhoz is szorosan kötődik, látnivaló, hogy a hálózatok egyre gyakrabban a tudás kollektív megszerzését, előállítását, hasznosítását szolgálják – azaz tudáshálózatként funkcionálnak. A versenyképességhez szükséges tudás különféle forrásokból származik, és attól függően, hogy annak hasznosítója főként melyik forrásra fókuszál négy alapvető szervezeti orientációt különböztethetünk meg:⁵ (1. ábra)

A szervezetek versenyképességhez szükséges tudása többféle forrásból származhat, és attól függően, hogy melyiket preferálja a szervezet a következő viselkedési típusokkal találkozunk:

- „termelés-orientált” szervezet: tudásának kiépítésekor javarészt belső forrásokra támaszkodik, külső források nem (vagy alig) jellemzők
- „versenyorientált” szervezet: tudásának fő forrása a versenytársak figyelése, azok lépéseinek utánzása, jobb esetben továbbfejlesztett változata

⁵ Dinya László (2008): Tudáshálózatok és marketing (Marketing Oktatók Klubjának XIV. Országos Konferenciája, Budapest- BCE, 2008. aug. 28-29., in: konferencia kiadványa ISBN 978-963-87229-3-0, p. 1-13.)

- „*piaci orientációjú*” szervezet: alapvetően a szállítókra és a vevőkre támaszkodva igyekszik a tőlük megszerzett tudással a versenyképességét megalapozni
- „*tudás-orientált*” szervezet: tudásának megszerzésekor nincs kitüntetett fókusz, pontosabban minden forrást (a szállítókat, vevőket, versenytársakat és a saját belső forrásait) egyaránt fontosnak tekint, és ezen belül különösen kiemelt figyelmet fordít a professzionális tudásszolgáltatókra. Ezt a típust akár *tudás-intenzív*, vagy tanuló szervezetnek is nevezhetjük.

A *tudáshálózatok létrejötte* éppen ez utóbbi orientáció előtérbe kerülésének köszönhető, mert ennek keretében a tudás-orientált (tudás-intenzív) szervezetek lépnek tartós hálózatos együttműködésre egymással. A hálózat ugyanis a különféle szinergiák révén kiváló terepe a kollektív tudásteremtésnek, amelyből – mint tudásforrásból – valamennyi résztvevő egyéb módon hozzá nem férhető versenyelőnyöket építhet ki a maga számára.

Intézményi szinten ideje tehát tudatosítani, hogy a klasszikus intézményi tudásszolgáltatás (klasszikus módszer) és az egyre inkább előtérbe kerülő hálózatos működés (hálózati módszer) legfontosabb jellemzőit alapvetően szemben állnak egymással.⁶ (2. ábra)

2. ábra: A tudás klasszikus és hálózati előállítása

Klasszikus módszer	Hálózati módszer
Az egyén hangsúlyozása	A csoportok (team-ek) hangsúlyozása
A kutatási irányokat az „akadémiai” szervezet felügyeli és engedélyezi	A kutatási irányokat a kutatók és a felhasználók közti kölcsönhatás alakítja
Diszciplinákhoz alapú, azokhoz kötött	Probléma és kérdés alapú, transzdiszciplinaritás
Lokális tudásbázis és források	Hálózatos szerveződésű tudásbázis, kitüntetett központ nélkül, sokféle forrás
Minőség bírálata szakértői értékelés révén	Széleskörű minőség-ellenőrzés, „akadémiai” szakértői és felhasználói értékelés egyaránt

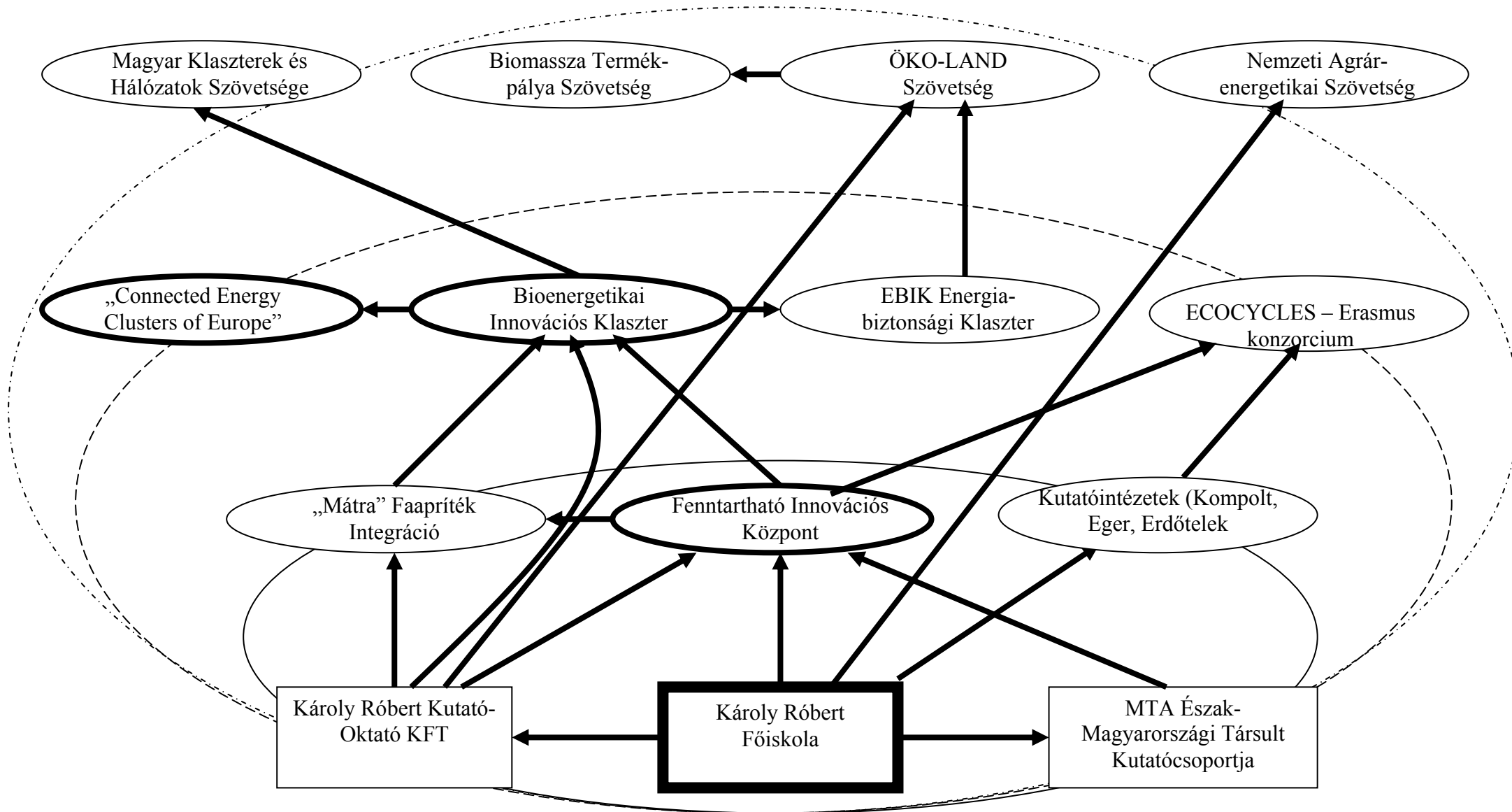
Forrás: Dinya L. 2009.

Ez egyben stratégiai kihívás is mindazokkal szemben, akik a jövőt továbbra is klasszikus módon képzelik el.

Ilyen hálózati építkezésre szolgál tanulságos példával a gyöngyösi Károly Róbert Főiskola körül létrehozott *tudáshálózati konglomerátum*, amely – a fenntartható energiagazdálkodást megcélozván – a SKIN-gazdaság egyik jellegzetes hazai képviselőjének is tekinthető. (3. ábra) A horizontális, vertikális, illetve funkcionális alapon szerveződött egyes részhálózatok és azok egymáshoz kapcsolódásai összességében több mint kétszáz hazai és külföldi gazdasági szereplőt mobilizálnak a fenntartható energiagazdálkodás hazai megvalósításával kapcsolatos, változatos tudásszolgáltatási igények kielégítése érdekében.

⁶ Dinya László (2009): A felsőoktatási teljesítmény követelményrendszer és kapcsolódásai (előadás, „Felsőoktatási és Tudományos Tanács” Konferenciája, Balatonalmádi, Hotel Ramada, 2009. dec. 16-17.)

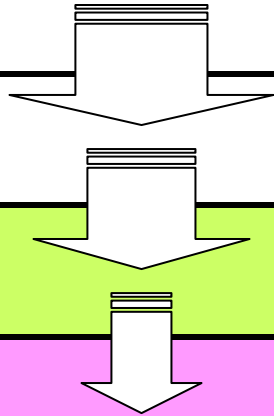
3. ábra: A Károly Róbert Főiskola fenntartható energiagazdálkodással foglalkozó tudáshálózata (350 szereplővel)

A formális szervezeti körbe tartozó, de nagy önállósággal működő szereplők a legszűkebb (folytonos vonallal jelzett) *centrumát képezik* a hálózatnak, a tágabb (szaggatott vonallal körülvett) partneri körben levők *napi kooperációban* ténykednek, míg a legtágabb (pont-vonallal jelzett) körbe a *stratégiai szövetségesek* tartoznak, akikkel a tevékenység összehangolása a közös célok mentén a menedzsmentben résztvevő tisztségviselők delegálásával is biztosított.

Mivel a legtöbb tudáshálózathoz hasonlóan itt a különféle innovációk közös előállítása és gyakorlati bevezetése mellett azok üzleti jellegű hasznosítása is cél, az innovációk teljes körébe beletartoznak a *nem technikai jellegű innovációk* is a 4. ábra szerint.

4. ábra: Innovációk a tudáshálózatban

Innovációs kategória	Megjelenési formája	Egymásra épülés
Termék-innováció	Új / javított minőségű termék	
Folyamat-innováció	Új / javított technológia	
Rendszer-innováció	Újszerű értéklánc / értékhálózat megvalósítása	
Piaci innováció	Új értékesítési / beszerzési lehetőségek, új üzleti modell	

A fenntartható gazdaságban (számítások szerint a globális GDP mintegy 20%-a fog koncentrálni 2025. táján az ökoenergetikában és az ökoiparban) rendkívül nagy az igény a hagyományos – termék, illetve technológiai (folyamat) – innováción túl e sajátos „puzzle-játék” elemeit megvalósítható értékláncba integráló *rendszer-innovációra*, illetve a komplett rendszereket üzletképpessé tevő *piaci innovációra*. A tudáshálózatok szerepe *direkt módon* megjelenik ez utóbbi kettőnél (a megfelelő üzleti modell kidolgozása és alkalmazása, továbbá az értéklánc kialakítása), de *indirekt módon* a termék- és a technológiai innovációban is jelentős a súlyuk, talán nem kell magyarázni, hogy miért.

Harmadik generációs felsőoktatási intézmények

A felsőoktatás társadalmi – gazdasági funkciója (küldetése, missziója) többértű⁷:

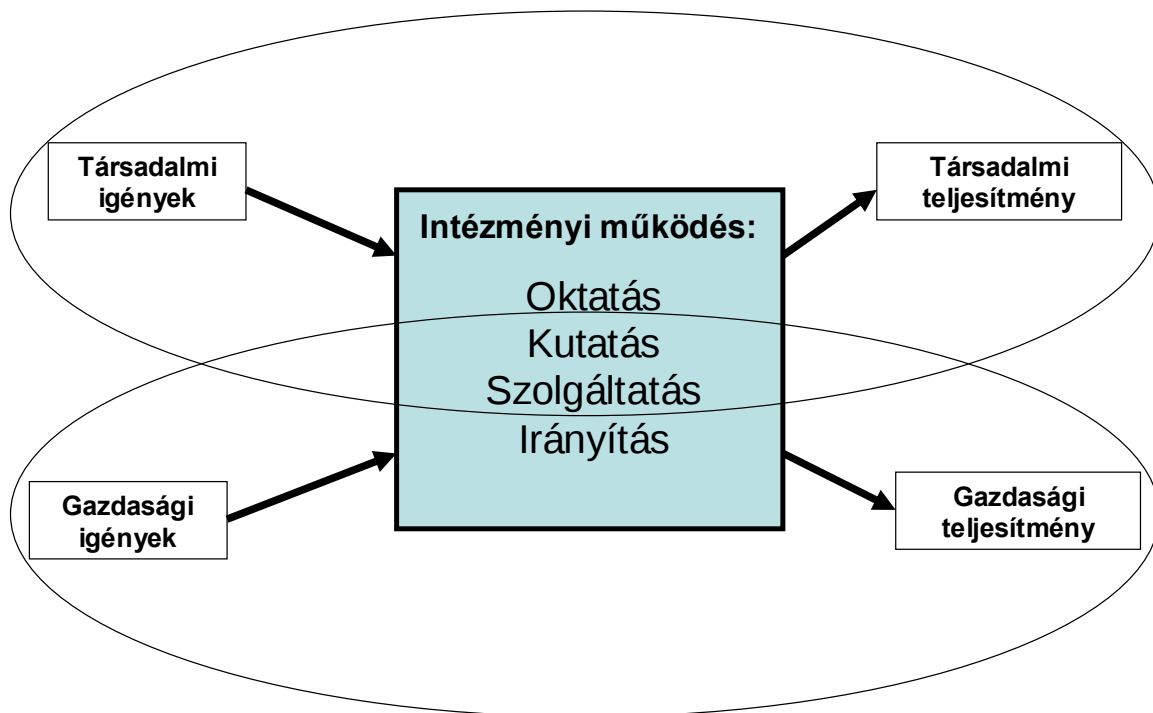
- a humántőke létrehozása (oktatási, képzési szolgáltatások útján)

⁷ OECD-jelentés (2008): Tertiary Education For The Knowledge Society (1-2 Volume, OECD, Paris)

- a tudásbázis gyarapítása (kutatási, fejlesztési, innovációs szolgáltatások útján)
- a tudás terjesztése, hasznosítása (a társadalmi – gazdasági szereplőkkel kiépített, széleskörű kapcsolatrendszer révén)
- a tudás fenntartása (a létrehozott tudásbázis rendszerezése, szintetizálása, megőrzése, és generációról generációra továbbítása révén)

A felsőoktatás funkcióját, küldetését tehát hosszabb távon is a gazdasági és társadalmi igények együttes kielégítésének metszéspontjában célszerű definiálni. **(5. ábra)**

5. ábra: A felsőoktatási intézmény: társadalmi – gazdasági igények metszéspontjában

(Forrás: saját szerkesztés)

Bármilyen szervezet (vállalat, intézmény, egyház, stb...) működésének akkor van értelme, ha valamilyen (társadalmi, gazdasági) igényt megfelelő minőségi színvonalon elégít ki, ellenkező esetben funkciótlan. Amelyik egyetemet/főiskolát nem választja senki, vagy nem bocsát ki egyetlen végzettet sem, azt értelmetlen fenntartani – hacsak ezen túlmenő, másfajta igényeket ki nem elégít. Miután működéséhez a szokásos erőforrásokra van szüksége (megfelelő munkaerőre, eszközökre és anyagokra, pénzre, információra), ezeket csak úgy szerezheti meg, hogy amely társadalmi - gazdasági szereplők igényeit kielégíti, azok közvetlenül vagy közvetve fizetnek érte. A felsőoktatással szemben támasztott igények kielégítése az egyes igényfajtáknak megfelelő minőségű szolgáltatásokkal normális társadalmi-gazdasági viszonyok között a szóban forgó szolgáltatások „piacain” történik, ahol megjelennek a „vevők” és a többnyire egymással versengő „szolgáltatók”.

Idők során a felsőoktatási intézmények szolgáltatásai egyre bővültek, ahogyan a velük szemben támasztott társadalmi-gazdasági igények is növekedtek és differenciálódtak

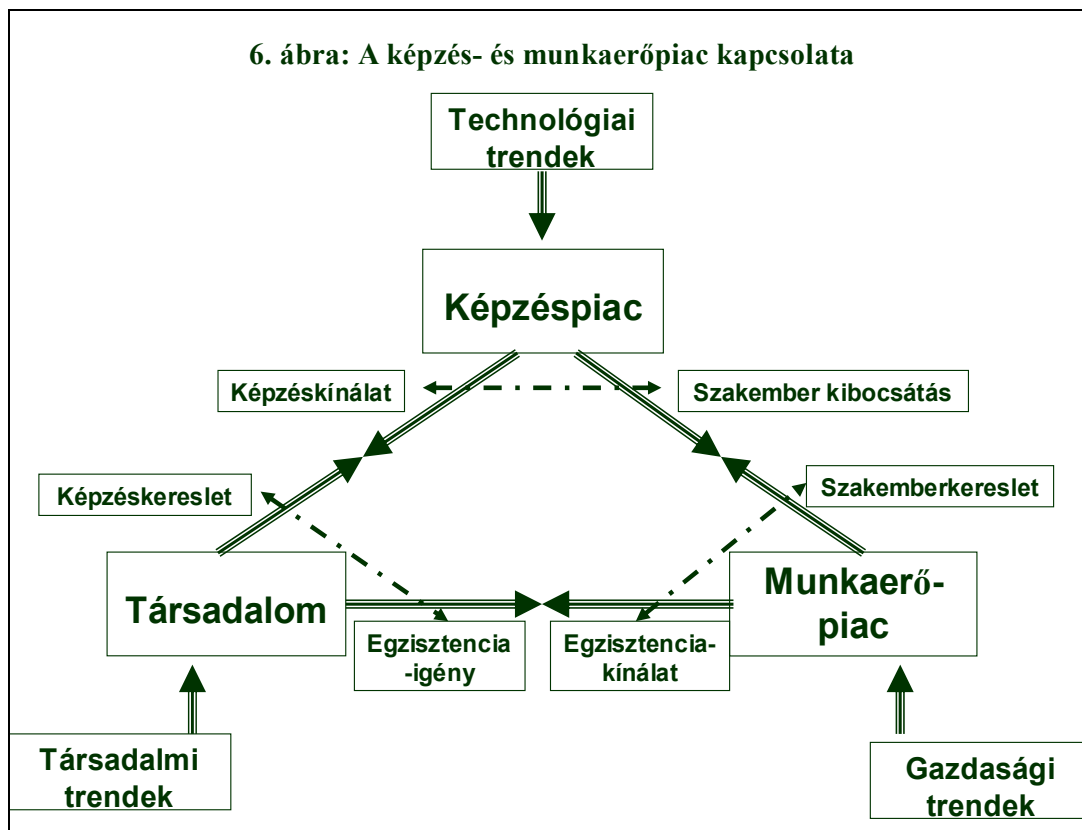
mennyiségi - minőségi szempontból egyaránt. Jelenleg a következőképpen kategorizálható az intézmények tudásszolgáltatási kínálata:⁸

- Különféle szintű, szakmai tartalmú, formájú és idejű **képzési programok**, amelyeket a tanulni vágyók (összefoglaló néven: hallgatók) vesznek igénybe egyéni motivációik, felkészültségük és lehetőségeik alapján. A képzési programok teljes kínálata képletesen szólva a „**tudáspiacon**” jelenik meg, ahol alternatív (hasznos jellegű, egymást kisebb-nagyobb mértékben helyettesítő) programok versenyeznek egymással, és a hallgatók választanak közöttük. Ez a tudáspiac messze nem téveszthető (keverhető) össze a munkaerőpiaccal (lásd alább), bár természetesen van köztük (jelenleg még igen távoli) áttételes kapcsolat. Más szóval a képzési programok (jelentkezők által vélelmezett) minősége a tudáspiacon méretik meg, a végzett hallgatók (azaz: a diplomák) tényleges minősége pedig a munkaerőpiacon. Ezeknek a piacoknak a bonyolult kapcsolatrendszerét a 6. ábra tekinti át, megnevezve az egyes piacok kínálatát- keresletét, és a köztük levő feszültségeket is.
- **Képzett szakemberek kibocsátása**, akik a fenti programokat teljesítve megszerezték az oklevéllel/bizonyítvánnyal tanúsított tudást. Ezek a szakemberek a munkaerőpiacon jelennek meg (versenyeznek az állásokért), ahol a munkaadók igényeitől és a diplomáik piac által megítélt minőségétől függően juthatnak álláshoz. A munkaerőpiaci igények jelentős fáziskéséssel és gyakran torzult formában (sőt, esetenként egyáltalán nem) jelennek meg a képzési programok kínálatában.
- Az intézmények szellemi és tárgyi kapacitása **K+F szolgáltatások** formájában is hasznosul(hat), amelyek nemcsak a fentebb említett képzési programokba épülnek be, de önálló szolgáltatás (vagy termék, pl. szabadalom, stb...) gyanánt az „innovációs piacon” jelennek meg, ahol találkoznak a felhasználó szféra ilyen irányú mennyiségi és minőségi igényeivel. Eközben nemcsak egymással, hanem a felsőoktatáson kívüli szereplőkkel (állami, vállalati kutatóintézetek, stb...) versenyeznek vagy a forrásokért (input-oldal), vagy az értékesítésben (output-oldalon). Ez a szolgáltatás egyre inkább felértékelődik például az EU kutatási pályázati programjai, vagy a felsőoktatás regionális fejlesztést serkentő, nélkülözhetetlen szerepe kapcsán.
- Végezetül az intézmények az előzőleg említett „vevőkön” túl más társadalmi szereplők igényeit is kielégítik, klasszikusan **üzleti alapon meghatározott termékekkel, szolgáltatásokkal**, amelyeket nem felsőoktatási szervezetek, vállalatok is produkálnak, pl. könyvkiadás, eszközök és infrastruktúra bérbeadása, műszeres mérések, stb... Ezekkel ugyanúgy versenyez az adott **termékek/szolgáltatások piacán**, mint bármelyik ott levő szervezet.

Mindez önmagában még nem mond sok újat (bár hazai vonatkozásban sokan így is rendhagyónak minősíthetik a felsőoktatási intézmény efféle felfogását), de a kapcsolódó nemzetközi szakirodalom nagyjából így látja, sőt egyre többen ma már „**tudásvállalatnak**” („knowledge company”) nevezik a felsőoktatási intézményeket. Ha viszont elfogadjuk egy lehetséges megközelítésnek a fentieket, akkor az intézményi szintű stratégiai irányítás oldaláról a következők vetődnek fel:

⁸ Dinya László (2005): A versenyhelyzet alakulása felsőoktatásban a Bologna-folyamat nyomán ("Informatika a felsőoktatásban - 2005" konferencia kiadványa, Debreceni Egyetem, 2005. aug. 24 – 25., 21-32. p.)

- A **munkaerőpiacon a mobilitás** az EU-ban a munkaerő szabad áramlásának alapelve miatt alapvetően megvalósul (tekintsünk el bizonyos szakmai lobbyk munkavállalást egyéb oldalról korlátozó törekvéseitől, vagy a nyelvi, kulturális korlátoktól). Ennek növelésében a felsőoktatásnak annyi a szerepe, hogy egyrészt a képzési szintek, végzettségek és szakképzettségek egységes tartalmú elnevezését formailag is meg kell valósítani. Másrészt ezzel párhuzamosan be kell vezetni valamennyi érintett országban, így hazánkban is a képzés minőségbiztosításának nemzetközileg egységes, elfogadott elveken alapuló rendszerét. Itt kézenfekvő (de csak első) lépés volt a lineáris rendszerű, többciklusú felsőoktatás bevezetése, amelyet követni kell a képesítési követelmények (képzési programok szakmai tartalma) és a szakképesítések elnevezési, osztályozási rendszerének, valamint a minőségbiztosítás rendszerének harmonizálásával. A munkaerőpiac mobilitási korlátainak eltűnése hazai vonatkozásban növeli intézményeink már régóta létező kihívását: a piacképes oktatók, kutatók elvándorlását (elszívását).

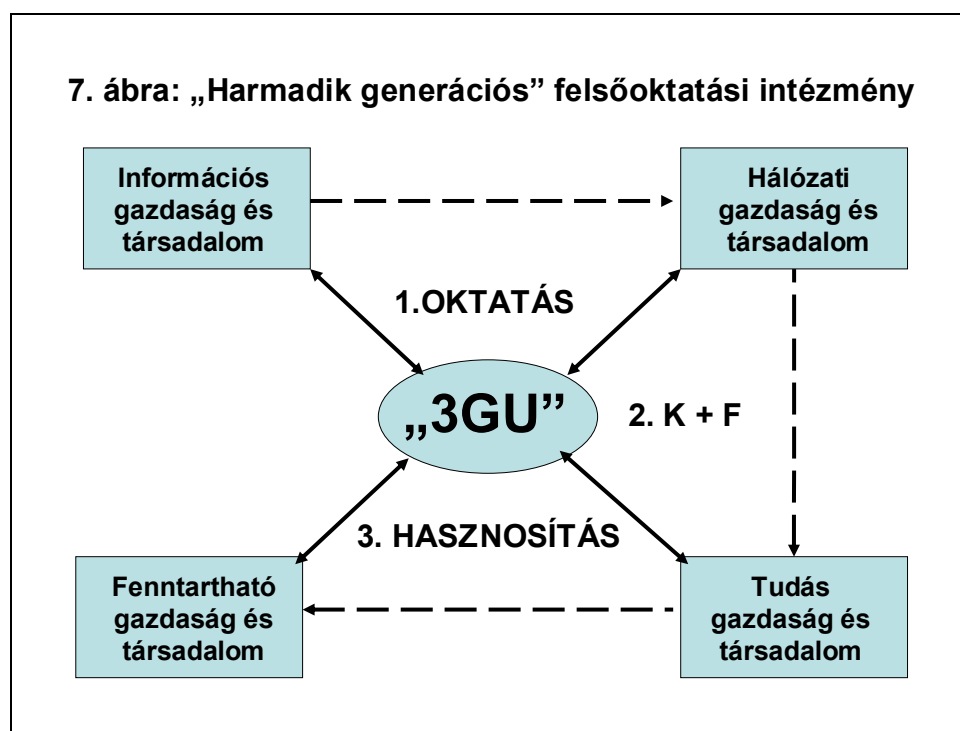
Forrás: saját szerkesztés

- Ugyanakkor a bolognai deklaráció indoklásában (és annak hazai interpretációjában) következetesen a munkaerőpiaci mobilitás korlátainak lebontása szerepelt célként, pedig a komoly **mobilitási korlátok a tudáspiacon** jelentkeznek: a hallgatókat (és kevésbé a munkavállaló szakembereket) sújtja, ha a képzési rendszer szintjei, programjai között nincs, vagy csekély az átjárhatóság. De ne feledjük: ez egyben védelmet is nyújt a kevésbé versenyképes intézmény(rendszer)ek számára, amelyek nem feltétlenül az alacsonyabb presztízs, vagy színvonal, hanem pl. a nyelvi korlátok miatt lehetnek versenyhátrányban egy nemzeti korlátaitól megszabadult, egységes európai tudáspiacon. Tehát a képzési, valamint minőségbiztosítási rendszer előző bekezdésben említett egységesítésével párhuzamosan be kellett vezetni az arra épülő, egységes európai kreditrendszert (átdolgozott ECTS). Eközben gondolnunk kell arra is, hogy a hallgatók mozgását felszabadítva megindultak tehetséges és/vagy tehetős hallgatóink az attraktívabb európai

intézmények felé, és ez nagyságrenddel meghaladja azok számát, akik onnan tanulási céllal hozzánk jönnek (eltekintve a nyelvi korlátoktól is).

- Az **innovációs piac, vagy az egyéb termékek/szolgáltatások piacának** globalizálódása mobilitási kérdéseket nem vet fel. Itt lehetne kihasználni komparatív előnyeinket a máshol (tudáspiacon) fellépő hátrányokkal szemben: nemzetközi elismertségünk, kapcsolatrendszerünk, kutatási potenciálunk és relatív költségelőnyünk erre jó alapot szolgáltat. Ehhez azonban tovább kell fejleszteni intézményeink pályázatos, kooperációs, üzleti és működési kultúráját, valamint nyelvtudásunkat. Az itt elérhető eredmények tudáspiaci és munkaerőpiaci kihívásainkkal szemben is támaszt képezhetnek.

A „**harmadik generációs**” felsőoktatási intézmények funkciója tehát a képzésnél és a kutatásnál jóval szélesebb, mert magába foglalja a gyakorlati hasznosítási tevékenységet is⁹, és mivel minden intézmény mindenben nem produkálhat kiváló minőséget, célszerű intézményenként és piaconként differenciáltan értékelni a hosszútávon várható előnyöket – hátrányokat, és stratégiájukban erre alapozni a kitörési pontok keresését. (7. ábra)

Ennek az összetett funkciónak a súlypontjai, beteljesítési formái időről-időre folyamatosan változtak és változnak ma is, attól függően, hogy a technológiai fejlődés, a társadalmi átalakulások és a gazdasági igények milyen lehetőségeket, illetve kihívásokat támasztanak a felsőoktatással szemben. A felsőoktatás (és annak intézményei) számára mindezeknek a változásoknak elsősorban a gyorsasága és mértéke jelent kihívást, mert évszázadok során kialakult hagyományai értékelődnek át alapvetően. Elegendő csak belegondolni, hogy a fentebb felsorolt funkciók betöltésére ma már számos alternatív (a felsőoktatáson kívüli) lehetőséget is ismer a társadalom és a gazdaság, és az ilyen célra rendelkezésre álló,

⁹ Philip G. Altbach et al. (2009): Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution (UNESCO 2009 World Conference on Higher Education, published by the UNESCO, Paris)

korlátozott erőforrások felhasználásának mérlegelésekor a döntéshozók hatékonysági szempontjai gyakran a felsőoktatás hátrányára érvényesülnek.

Felhasznált irodalom

Dinya László (2008): Tudáshálózatok és marketing (Marketing Oktatók Klubjának XIV. Országos Konferenciája, Budapest- BCE, 2008. aug. 28-29., in: konferencia kiadványa ISBN 978-963-87229-3-0, p. 1-13.)

Szabó, K. (1999): Hálózatok hiperversenyben (Vezetéstudomány, 1999./1. sz., p. 15-25.)

Dinya, L. – Domán, Sz. (2001): Managerial Challenges in the Network-Economy (in: „International Scientific Days 2001”, Slovenska Pol’nohospodarska Univerzita, Nitra, 2001., Vol. 1., p. 148-151.)

Dinya László (2009): A felsőoktatási teljesítmény követelményrendszer és kapcsolódásai (előadás, „Felsőoktatási és Tudományos Tanács” Konferenciája, Balatonalmádi, Hotel Ramada, 2009. dec. 16-17.)

OECD-jelentés (2008): Tertiary Education For The Knowledge Society (1-2 Volume, OECD, Paris)

Dinya László (2005): A versenyhelyzet alakulása felsőoktatásban a Bologna-folyamat nyomán ("Informatika a felsőoktatásban - 2005" konferencia kiadványa, Debreceni Egyetem, 2005. aug. 24 – 25., 21-32. p.)

Philip G. Altbach et al. (2009): Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution (UNESCO 2009 World Conference on Higher Education, published by the UNESCO, Paris)